

การเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและการตกแต่งกำไร The Rotation of Auditor and Earnings Management

ปณัฎฐพัชญ์ ติรพงศ์สรรค¹ และ ศิลปพร ศรีจันเพชร²
Panapat Tirapongsan¹ and Sillapaporn Srijunpetch²

Article History

Received: April 26, 2020
Revised: November 27, 2020
Accepted: December 1, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและการตกแต่งกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2554 ถึง พ.ศ. 2559 เป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 6 ปี มีกลุ่มตัวอย่าง 294 บริษัท-ปี (Firm-Year) การศึกษาในครั้งนี้ได้แบ่งการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีเป็น 2 ระดับ คือ การหมุนเวียนผู้สอบบัญชี (Audit Rotation) และการเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชี (Audit Firm Rotation) สำหรับการตกแต่งกำไร วัดค่าจากรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accruals)

ผลการวิจัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีทั้ง 2 ระดับ ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับขนาดของการตกแต่งกำไร (ค่าสัมบูรณ์ของรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร) นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่าภาระผูกพันของบริษัท และประเภทของสำนักงานสอบบัญชี มีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญต่อขนาดของการตกแต่งกำไร อีกทั้งผลขาดทุนของบริษัทที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อขนาดของการตกแต่งกำไรเช่นเดียวกัน

คำสำคัญ : การหมุนเวียนผู้สอบบัญชี ; การตกแต่งกำไร ; รายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the relationship between the rotation of auditors and earnings management, using two hundreds and forty-nine Firm-Year in the Stock Exchange of Thailand (SET) during 2011 to 2016 (6 years). The rotation of auditor could be divided into 2 levels: audit rotation and audit firm rotation (FR), and discretionary accruals were calculated as a proxy of earnings management.

The study results study indicated that the rotation of auditors from both levels was not significantly correlated with the magnitude of earnings management (absolute value of discretionary accruals). In addition, the study found that the leverage and the type of audit firm had a significant negative relationship to discretionary accruals. The company's losses also had a significant positive relationship to the earnings management.

Keywords : Rotation of Auditor ; Earnings Management ; Discretionary Accruals

¹ นักวิชาการอิสระ, Independent Scholar, E-mail: pananpat.saii@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, Associate Professor, Faculty of Commerce and Accountancy, Thammasat University

บทนำ

สมาคมผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งสหรัฐอเมริกา (AICPA) ได้ให้คำจำกัดความของการบัญชีไว้ว่า “การบัญชี คือ ศิลปะการจดบันทึก แยกประเภท และสรุปข้อมูลสำคัญที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการดำเนินงาน รวมไปถึงเหตุการณ์ต่างๆ ให้อยู่ในรูปของรายงานทางการเงิน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลทางการเงินเกี่ยวกับกิจการเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้ใช้งบการเงิน (Henchoakchaichana, 2015) ทั้งนี้ การจัดทำงบการเงินจะต้องอยู่ภายใต้ข้อสมมติการดำเนินงานต่อเนื่อง (Going Concern) ตามข้อกำหนดของสภาวิชาชีพบัญชี ที่สะท้อนถึงการดำเนินงานที่แท้จริง จึงส่งผลให้บริษัทจะต้องทำการรับรู้รายการคงค้าง ซึ่งรายการคงค้างเหล่านี้จะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ รายการคงค้างจากการดำเนินงานปกติ (NonDiscretionary Accruals) และรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accruals) ซึ่งนักวิจัยในอดีตส่วนใหญ่มองว่ารายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารสื่อถึงเจตนาของผู้บริหารที่ต้องการจะบิดเบือนผลกาดำเนินงานที่แท้จริงด้วยการตกแต่งกำไร (Earnings Management) เพื่อสร้างผลประโยชน์ให้กับตนเอง

จากเหตุการณ์ทุจริตที่สะท้อนวงการบัญชีทั่วโลก อย่างกรณีของบริษัท Enron และบริษัท WorldCom ที่เกิดจากการร่วมมือกันของผู้บริหารและผู้สอบบัญชีในการบิดเบือนข้อมูลทางการเงินเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว ส่งผลให้เกิดเป็นกฎหมาย Sarbanes-Oxley (“SOX”) ขึ้นในปี 2002 ที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความโปร่งใสในการดำเนินงาน และความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชีมากขึ้น สังเกตได้จากข้อกำหนดที่ว่าผู้สอบบัญชีผู้เป็นหุ้นส่วนที่รับผิดชอบสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ต้องไม่ให้บริการสอบบัญชีแก่บริษัทดังกล่าวเป็นเวลามากกว่า 5 รอบระยะเวลาบัญชี ซึ่งกฎหมายนี้มีผลบังคับใช้สำหรับกรสอบบัญชีในประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับการสอบบัญชีในประเทศไทย ผู้สอบบัญชีที่จะสามารถลงลายมือชื่อรับรองงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้นั้น นอกจากจะต้องเป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (CPA - Certified Public Accountant) แล้ว จะต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (“สำนักงาน ก.ล.ต.”) ด้วย นอกจากนี้ยังมีประกาศสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ที่ กจ. 39/2548 เรื่อง หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการรายงานการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของบริษัทที่ออกหลักทรัพย์ (ฉบับที่ 20) ที่กำหนดให้มีการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี (Auditor Rotation)

ภายในสำนักงานสอบบัญชีเดียวกัน หากผู้สอบบัญชีรายนั้นทำการสอบบัญชีให้กับบริษัทเดิมมาแล้วทำรอบบัญชีติดต่อกัน เพื่อให้สอดคล้องกับ Sarbanes-Oxley Act และส่งเสริมมาตรการเกี่ยวกับความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี

อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยในอดีตจำนวนมากที่ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชี แต่ผลการวิจัยในอดีตยังไม่ชัดเจนซึ่งพบผลแบบผสม (บวก/ลบ) (Kalanjati et al., 2019 ; Zgarni, Hlioui, and Zehri, 2016) เกี่ยวกับการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีว่าช่วยลดระดับการจัดการกำไรได้หรือไม่ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีงานวิจัยใดที่สามารถสรุปทิศทางผลงานวิจัยให้ชัดเจนมากขึ้นได้

งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและการตกแต่งกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ใช้ในการคำนวณดัชนี SET100 โดยศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและข้อมูลงบการเงินระหว่างปี พ.ศ. 2554 ถึง พ.ศ. 2559 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 6 ปี ส่วนการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีนั้นจะแบ่งเป็น 2 ระดับ คือการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี (Audit Rotation) และการเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชี (Audit Firm Rotation) และในส่วนของการตกแต่งกำไรจะวัดผ่านรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accruals)

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและการตกแต่งกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ใช้ในการคำนวณดัชนี SET100 โดยการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีนั้นจะแบ่งเป็น 2 ระดับ คือการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี (Audit Rotation) และการเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชี (Audit Firm Rotation)

ส่วนการตกแต่งกำไรจะวัดผ่านรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accruals) โดยทำการศึกษาจากข้อมูลการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและข้อมูลงบการเงินระหว่างปี พ.ศ. 2554 ถึง พ.ศ. 2559 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 6 ปี

กรอบแนวคิดการวิจัย

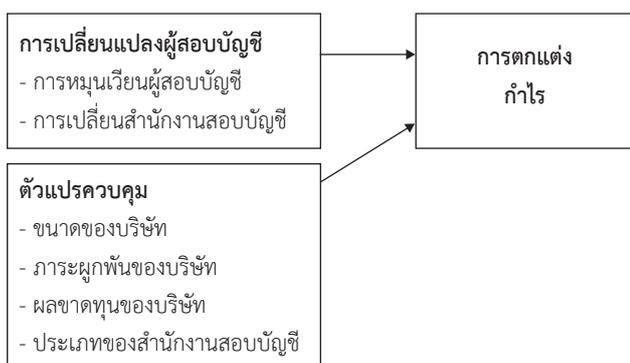
การสอบบัญชีเป็นการสร้างความเชื่อมั่นต่อตัวเลขที่กิจการแสดงในงบการเงิน คุณภาพดังกล่าวอาจขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้สอบบัญชีในการปฏิบัติงานตรวจสอบงบการเงิน (Srijunpetch and Phakdee, 2018) การเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีเป็นปัจจัยหนึ่งที่สะท้อนถึงคุณภาพการสอบบัญชี (Alzoubi, 2016) จากการศึกษาผลงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชี ผลการวิจัยในประเทศอินโดนีเซียของ Kalanjati,

et al. (2019) พบว่าการหมุนเวียนของผู้สอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการสอบบัญชี ซึ่งให้เหตุผลว่าการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีนำไปสู่การเพิ่มคุณภาพในการตรวจสอบ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Alzoubi (2016) พบว่า การหมุนเวียนผู้สอบบัญชีช่วยลดการจัดการกำไร เช่นเดียวกับงานวิจัยในอดีตพบว่าการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีช่วยลดรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับการดุลยพินิจ นอกจากนี้งานวิจัยของ Sitanggang et al. (2019) พบความสัมพันธ์เพียงบางส่วนของ การหมุนเวียนของผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชีกับระดับการจัดการกำไรจริง (Real Earnings Management) ซึ่งหลักฐานดังกล่าวเป็นการสนับสนุนว่าการหมุนเวียนของผู้สอบบัญชีช่วยลดระดับการจัดการกำไรในมุมมองของต่างประเทศ

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการหมุนเวียนระดับสำนักงาน Kalanjati et al. (2019) พบผลกระทบเชิงลบระหว่างการหมุนเวียนระดับสำนักงานตรวจสอบกับคุณภาพการสอบบัญชี รวมทั้ง งานวิจัยของ Zgarni, Hlioui and Zehri (2016) พบว่าระยะเวลาในการปฏิบัติงานตรวจสอบบริษัทลูกค้ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับการดุลยพินิจ

อย่างไรก็ตามงานวิจัยในอดีตแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี (Alzoubi, 2016 ; Kalanjati et al., 2019) แต่ยังไม่ชัดเจน รวมทั้ง ผลการวิจัยยังขัดแย้งกันระหว่างการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีระดับบุคคลหรือระดับสำนักงานสอบบัญชี (Kalanjati et al., 2019) จึงเกิดคำถามว่าการหมุนเวียนของผู้สอบบัญชีควรเป็นระดับบุคคลหรือระดับสำนักงานเพราะงานวิจัยในอดีตยังไม่มีข้อสรุป (Turel et al., 2017 ; Arniati et al., 2019) เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ของการหมุนเวียนของผู้สอบบัญชีทั้งในระดับบุคคล (Audit Rotation) และการเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชี (Audit Firm Rotation) ใน 2 ระดับว่าจะมีความสัมพันธ์ต่อการตกค้างกำไรหรือไม่ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

แม้ว่าประกาศของสำนักงาน ก.ล.ต. จะกำหนดให้มีการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีทุก 5 ปี แต่ทว่าผลลัพธ์ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชียังคงเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่าหลังจากเปลี่ยนผู้สอบบัญชีแล้ว ทำให้ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชีเพิ่มขึ้นจริงหรือไม่ และการตกค้างกำไรมีแนวโน้มลดลงจริงหรือไม่ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงตั้งสมมติฐานบนหลักการของการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและการตกค้างกำไรดังต่อไปนี้

- 1) การหมุนเวียนผู้สอบบัญชีมีความสัมพันธ์กับการตกค้างกำไร
- 2) การเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชีมีความสัมพันธ์กับการตกค้างกำไร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและข้อมูลงบการเงินรวมรายปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ถึง พ.ศ.2559 (รวม 6 ปี) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ใช้ในการคำนวณดัชนี SET100 เนื่องจากบริษัทดังกล่าวได้ถูกจัดอันดับเป็น 100 อันดับแรก โดยพิจารณาจากมูลค่าตลาด (Market Capitalization) สภาพคล่องในการซื้อขายสูงสุด และปัจจัยอื่นๆ เพื่อใช้จัดอันดับดัชนีราคาหลักทรัพย์ (SET Index) จากเหตุผลดังกล่าวบริษัทในกลุ่ม SET100 จึงเป็นที่น่าสนใจของนักลงทุนทั่วไป งานวิจัยครั้งนี้จึงนำมาใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในการศึกษาความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและการตกค้างกำไร โดยใช้ข้อมูลในช่วงระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2560 โดยบริษัทที่นำมาศึกษาต้องไม่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- 1) บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน
- 2) บริษัทที่สอบบัญชีโดยสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน
- 3) บริษัทที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูกิจการ และบริษัทที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างบริษัท ในช่วงปี พ.ศ.2553 ถึง พ.ศ. 2559
- 4) บริษัทที่รอบปีบัญชีไม่ได้สิ้นสุด วันที่ 31 ธันวาคม
- 5) บริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน และบริษัทที่เพิ่งจดทะเบียนเข้าตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2553 ถึง พ.ศ. 2559

ส่งผลให้มีกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาทั้งหมดเท่ากับ 294 บริษัท-ปี (Firm-Year)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้ ใช้โปรแกรม Microsoft Excel และโปรแกรม SPSS for Windows เพื่อคำนวณค่าทางสถิติ โดยเลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ($\alpha = 0.05$) โดยใช้สมการที่ประยุกต์มาจากงานวิจัยของ Foofuengsombat (2016) และ Asim & Ismail (2019) รวมทั้งใช้ตัวแปรควบคุมเช่นเดียวกับงานวิจัยในอดีต (Zgarni, et al., 2016 ; Foofuengsombat, 2016 ; Asim & Ismail, 2019) ส่งผลให้ได้ตัวแบบในการวิจัยดังต่อไปนี้

$$|DA_t| = \beta_0 + \beta_1 AR + \beta_2 FR + \beta_3 Size + \beta_4 Lev + \beta_5 Growth + \beta_6 Loss + \beta_7 Type + vt$$

โดยที่

$|DA_t|$ คือ ค่าสัมบูรณ์ของรายการคงค้างส่วนที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารบริษัท i ปีที่ t

AR คือ การหมุนเวียนผู้สอบบัญชี ให้เท่ากับ 1 เมื่อมีการหมุนเวียนและให้เท่ากับ 0 หากไม่มีการหมุนเวียน

FR คือ การเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชี ให้เท่ากับ 1 เมื่อมีการเปลี่ยน และให้เท่ากับ 0 หากไม่มีการเปลี่ยน

Size คือ ขนาดของบริษัท (ลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวมบริษัท i ปีที่ t)

Lev คือ ภาระผูกพันของบริษัท (สัดส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมของบริษัท i ปีที่ t)

Growth คือ อัตราการเติบโตของบริษัท (อัตราการเติบโตของยอดขาย)

Loss คือ ผลขาดทุนของบริษัท ให้เท่ากับ 1 เมื่อบริษัทเกิดผลขาดทุน และให้เท่ากับ 0 เมื่อบริษัทมีผลกำไร

Type คือ ประเภทของสำนักงานสอบบัญชี ให้เท่ากับ 1 เมื่อสอบบัญชีโดยสำนักงานสอบบัญชีข้ามชาติขนาดใหญ่ (Big 4) และให้เท่ากับ 0 เมื่อสอบบัญชีโดยสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (Non-Big 4)

vt คือ ความคลาดเคลื่อนจากการประมาณการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ตัวแปรอิสระในการวิจัยครั้งนี้คือการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชี ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ การหมุนเวียนผู้สอบบัญชี (Audit Rotation) และการเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชี (Audit Firm Rotation) ซึ่งวัดค่าจากตัวแปรหุ่น (Dummy Variables) เพื่อให้ง่ายต่อการอธิบายตัวแปรและลดอัตราความเสี่ยงในการเกิดเหตุการณ์ที่ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) ผู้วิจัยจึงแบ่งแยก 2 ตัวแปรนี้ให้เป็นอิสระจากกัน หรือ

อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชี จะไม่มีค่าเท่ากับ 1 ในช่วงของการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี

ในส่วนของตัวแปรตาม คือการตกแต่งกำไร ซึ่งวัดจากรายการคงค้างส่วนที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร โดยใช้ตัวแบบ Modified Jones ซึ่งมีวิธีการคำนวณตามขั้นตอนต่อไปนี้

- (1) คำนวณรายการคงค้างทั้งหมดของบริษัท (Total Accruals : TA)

$$TA_t = NI_t - CFO_t \quad (1)$$

โดยที่

TA_t คือ รายการคงค้างทั้งหมดของบริษัท i ในปี t

NI_t คือ กำไรสุทธิของบริษัท i ในปี t

CFO_t คือ กระแสเงินสดจากการดำเนินงานของบริษัท i ในปี t

- (2) ประมาณการค่าสัมประสิทธิ์ จากสมการถดถอยที่คำนวณด้วยวิธี Ordinary Least Squares (OLS)

$$TA_t/A_t - 1 = a_1(1/A_{t-1}) + a_2(\Delta REV_t/A_{t-1}) + a_3(PPE_t/A_{t-1}) + vt \quad (2)$$

โดยที่

A_{t-1} คือ สินทรัพย์รวมของบริษัท i ปีที่ $t-1$

ΔREV_t คือ รายได้ของบริษัท i ปีที่ t ลบด้วยรายได้ปีที่ $t-1$

PPE_t คือ ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ของปีที่ t

v_t คือ ค่าความคลาดเคลื่อน

a_1, a_2, a_3 คือ ค่าสัมประสิทธิ์จากการประมาณ

- (3) คำนวณรายการคงค้างจากการดำเนินงานปกติ (Non-Discretionary Accruals)

$$NDA_t = \alpha_1(1/At-1) + \alpha_2(\Delta REV_t - \Delta RECT/At-1) + \alpha_3(PPE_t) \quad (3)$$

โดยที่

NDA_t คือ รายการคงค้างจากการดำเนินงานปกติของบริษัท i ปีที่ t

$\Delta RECT$ คือ ลูกหนี้การค้าสุทธิของบริษัท i ปีที่ t ลบด้วยลูกหนี้การค้าสุทธิปีที่ $t-1$

$\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการประมาณการในสมการ (2) (a_1, a_2, a_3)

- (4) คำนวณรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accruals)

$$TA_t = DA_t + NDA_t \quad (4)$$

เนื่องจากการตกแต่งกำไรที่วัดผ่านรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารนี้สามารถเป็นได้ทั้งค่าบวกและค่าลบ กล่าวคือการตกแต่งกำไรสามารถตกแต่งให้เพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร ซึ่งการจะใช้ตัวแปรตามที่มีทั้งค่าบวกและลบในการวิเคราะห์นั้นขึ้นอยู่กับการอธิบายและทำความเข้าใจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้ค่าสัมบูรณ์ของรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารที่สะท้อนถึงขนาดของการตกแต่งกำไรเป็นตัวแปรตามในการวิเคราะห์

ตัวแปรควบคุมจากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและการตกแต่งกำไรจึงสามารถสรุปตัวแปรควบคุมได้ทั้งหมด 5 ตัวแปร ดังนี้

- (1) ขนาดของบริษัท (Size) วัดค่าจากลอการิทึมธรรมชาติ (Natural Logarithms) ของสินทรัพย์รวมปีที่ t
- (2) ภาวะผูกพันของบริษัท (Lev) วัดค่าจากสัดส่วนของหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมในปีที่ t
- (3) อัตราการเติบโตของบริษัท (Growth) วัดค่าจากการอัตราการเติบโตของยอดขาย
- (4) ผลขาดทุนของบริษัท (Loss) วัดค่าจากตัวแปรหุ่นให้เท่ากับ 1 เมื่อบริษัทมีผลประกอบการขาดทุนในปีที่ t และให้เท่ากับ 0 เมื่อบริษัทมีผลกำไร
- (5) ประเภทของสำนักงานสอบบัญชี (Type) วัดค่าจากตัวแปรหุ่น โดยให้เท่ากับ 1 เมื่อบริษัท i สอบบัญชีโดยสำนักงานสอบบัญชีข้ามชาติขนาดใหญ่ (Big 4) และให้เท่ากับ 0 เมื่อสอบบัญชีโดยสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (Non-Big 4)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยเลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ($\alpha = 0.05$)

ทั้งนี้ ก่อนที่จะวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณได้มีการนำข้อมูลไปทำการทดสอบข้อมูลผิดปกติ (Outlier) โดยใช้เทคนิค Cook's distance ซึ่งเป็นวิธีการทดสอบหาค่าผิดปกติ และตรวจสอบเงื่อนไขของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณด้วย

สรุปผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลเพื่อทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและการตกแต่งกำไรในช่วงปี พ.ศ. 2554 ถึง พ.ศ. 2559 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 6 ปี ซึ่งต้องอย่างที่ใช้ในการวิจัยต้องเป็นไปตามเกณฑ์การคัดเลือกตัวอย่าง จึงทำให้มีจำนวนบริษัทที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 49 บริษัท คิดเป็น 294 บริษัท-ปี (Firm-Year) ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชีสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนบริษัทที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชี

ผู้สอบบัญชี	หมุนเวียน	ร้อยละ	เปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชี	ร้อยละ
เปลี่ยน	79	26.87	14	4.76
ไม่เปลี่ยน	215	73.13	280	95.24
รวม	294	100	294	100

จากตารางที่ 1 จะพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีภายในสำนักงานสอบบัญชีเดียวกันเท่ากับ 79 ตัวอย่าง หรือคิดเป็นร้อยละ 26.87 และมีกลุ่มตัวอย่างที่เปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชีเท่ากับ 14 ตัวอย่างหรือคิดเป็นร้อยละ 4.76

ส่วนผลการวิเคราะห์สถิติพรรณนาสำหรับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สถิติพรรณนา

ตัวแปร	n	Mean	Min	Max	S.D.
ตัวแปรค่าต่อเนื่อง					
DA	294	0.24	0.00	2.83	0.34
Size	294	17.56	13.32	20.18	1.63
Lev	294	0.54	0.03	0.98	0.16
Growth	294	0.15	-0.80	7.70	0.52
ตัวแปรหุ่น (D)		D = 1	D = 0	% of 0	
AR	294	79	215	26.87	
FR	294	14	280	4.76	
Loss	294	16	278	5.44	
Type	294	248	46	84.35	

หมายเหตุ : |DA| คือ ค่าสัมบูรณ์ของรายการคงค้างส่วนที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารบริษัท AR คือ การหมุนเวียนผู้สอบบัญชี ให้เท่ากับ 1 เมื่อมีการหมุนเวียนและให้เท่ากับ 0 หากไม่มีการหมุนเวียน FR คือ การเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชี ให้เท่ากับ 1 เมื่อมีการเปลี่ยน และให้เท่ากับ 0 หากไม่มีการเปลี่ยน Size คือ ขนาดของบริษัท Lev คือ ภาวะผูกพันของบริษัท Growth คือ อัตราการเติบโตของบริษัท Loss คือ ผลขาดทุนของบริษัท และ Type คือ ประเภทของสำนักงานสอบบัญชี

ก่อนที่จะวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อมูลบางส่วนจากบางบริษัทออกจากกลุ่มตัวอย่าง 294 ตัวอย่าง ด้วยเหตุผลทางด้านความผิดปกติของข้อมูล กล่าวคือ ข้อมูลมีค่าสูงหรือต่ำจนเกินไป (Outlier) โดยใช้เทคนิค Cook's Distance เพื่อให้ผลการทดสอบมีความ

นำเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ซึ่งตัดกลุ่มตัวอย่างออกทั้งหมด 12 ตัวอย่าง จึงทำให้คงเหลือจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน เท่ากับ 282 ตัวอย่าง และภายหลังจากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ จึงได้ผลดังแสดงในตารางที่ 3

จากตารางพบว่าตัวแบบที่ใช้ในการวิเคราะห์มีค่า P-Value หรือค่า Sig. เท่ากับ 0.00 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ ($\alpha = 0.05$) จึงสามารถสรุปได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม และเมื่อพิจารณาค่า R² พบว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรตามได้ถึงร้อยละ 24.1 ซึ่งถือว่าสามารถอธิบายได้ในระดับหนึ่ง

สำหรับการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ที่ตั้งไว้ว่าการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีมีความสัมพันธ์กับการตกแต่งกำไร หากสังเกตค่าสัมประสิทธิ์หน้าตัวแปรการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี (β_1) จะพบว่ามีค่า Coefficients เท่ากับ 0.01 ค่า Sig. เท่ากับ 0.79 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ ($\alpha = 0.05$) จึงสรุปว่าการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีไม่มีความสัมพันธ์กับการตกแต่งกำไร

สำหรับการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ที่คาดการณ์ไว้ว่าการเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชีมีความสัมพันธ์กับการตกแต่งกำไร เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์หน้าตัวแปรการเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชี (β_2) พบว่ามีค่า Coefficients เท่ากับ -0.02 ค่า Sig. ที่แสดงในตารางที่ 3 เท่ากับ 0.721 มากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ ($\alpha=0.05$) จึงสามารถสรุปได้ว่าการเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชีไม่มีความสัมพันธ์กับการตกแต่งกำไร

ส่วนการวิเคราะห์ตัวแปรควบคุม จากตารางจะพบว่าตัวแปรควบคุมที่มีความสัมพันธ์กับการตกแต่งกำไรอย่างมีนัยสำคัญคือ ภาวะผูกพันของบริษัท (Lev) ผลขาดทุนของบริษัท (Loss) และประเภทของสำนักงานสอบบัญชี (Type) เห็นได้จากค่าสัมประสิทธิ์หน้าตัวแปร ($\beta_4, \beta_6, \beta_7$) มีค่าเท่ากับ -0.21, 0.29 และ -0.27 ตามลำดับ อีกทั้งยังมีค่า Sig. เท่ากับ 0.03, 0.00 และ 0.00 ตามลำดับ ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ ($\alpha=0.05$) โดยที่ภาวะผูกพันของบริษัท (Lev) และประเภทของสำนักงานสอบบัญชี (Type) มีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญกับการตกแต่งกำไร จึงกล่าวได้ว่าบริษัทที่มีระดับภาวะผูกพันสูงและใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่อาจทำให้ระดับการจัดการกำไรลดลง

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	0.08	0.20		0.41	0.69
AR	0.01	0.03	0.01	0.27	0.79
FR	-0.02	0.06	-0.02	-0.36	0.72
Size	0.02	0.01	0.13	1.88	0.06
Lev	-0.20	0.09	-0.13	-2.22**	0.03
Growth	0.05	0.03	0.10	1.81	0.07
Loss	0.29	0.06	0.27	4.95***	0.00
Type	-0.27	0.04	-0.41	-6.45***	0.00
F-Value	12.43***				
Adjusted R ²	0.22				
n	282				

หมายเหตุ : |DAT| คือ ค่าสัมบูรณ์ของรายการคงค้างส่วนที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารบริษัท AR คือ การหมุนเวียนผู้สอบบัญชี ให้เท่ากับ 1 เมื่อมีการหมุนเวียนและให้เท่ากับ 0 หากไม่มีการหมุนเวียน FR คือ การเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชี ให้เท่ากับ 1 เมื่อมีการเปลี่ยน และให้เท่ากับ 0 หากไม่มีการเปลี่ยน Size คือ ขนาดของบริษัท Lev คือ ภาวะผูกพันของบริษัท Growth คือ อัตราการเติบโตของบริษัท Loss คือ ผลขาดทุนของบริษัท และ Type คือ ประเภทของสำนักงานสอบบัญชี *, **, *** ระดับนัยสำคัญที่ 0.1 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ

ในทางกลับกัน ผลขาดทุนของบริษัท (Loss) กลับมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับการตกแต่งกำไร กล่าวคือ บริษัทที่มีหนี้สินหรือภาระผูกพันมาก ขนาดของการตกแต่งกำไรมีแนวโน้มลดลง

สำหรับประเภทของผู้สอบบัญชี (Type) นั้นสามารถอธิบายได้ว่า การใช้บริการผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีข้ามชาติขนาดใหญ่ (Big 4) จะมีขนาดของการตกแต่งกำไรลดลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Alzoubi (2016) ที่พบว่าบริษัทที่ใช้บริการสำนักงานสอบบัญชี Big 4 มีระดับการตกแต่งกำไรต่ำกว่าบริษัทที่ใช้บริการสำนักงานสอบบัญชี Non-Big 4 อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้บริษัทที่มีผลขาดทุน (Loss) จำนวนมาก ขนาดของการตกแต่งกำไรก็จะมากขึ้นตามไปด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีในระดับการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี หรือการเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชีก็ตาม ต่างก็ไม่มีความสัมพันธ์กับขนาดการตกแต่งกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลลัพธ์ที่ออกมาจึงไม่เป็นไปตามที่สมมติฐานคาดหวังไว้ทั้งข้อ 1 และข้อ 2

อย่างไรก็ตาม สำหรับการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับขนาดของรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารนั้น กล่าวได้ว่าบริษัทที่มีการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีภายในสำนักงานสอบบัญชีเดียวกัน หรือบริษัทที่รับบริการจากสำนักงานสอบบัญชีแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นระยะเวลาานาน จะส่งผลให้ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชีลดลง และการตกแต่งกำไรมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Chi et al. (2017) และ Turel et al. (2017) นอกจากนี้การเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชีที่มีความสัมพันธ์เชิงลบ กับขนาดของรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร ซึ่งหมายความว่าบริษัทที่เกิดการเปลี่ยนแปลงสำนักงานสอบบัญชี ขนาดของการตกแต่งกำไรมีแนวโน้มจะลดลง เนื่องจากการเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชีเป็นการเปลี่ยนทีมสอบบัญชีใหม่ ทั้งคนที่เข้าไปตรวจสอบเอกสารไปจนถึงผู้สอบบัญชีที่มีอำนาจในการลงชื่อรับรองงบการเงิน จึงส่งผลให้ความสนิทสนมกันระหว่างทีมผู้สอบบัญชีและบริษัทที่รับบริการยังไม่มาก ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชีจึงค่อนข้างสูง การตกแต่งกำไรจึงมีแนวโน้มลดลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Amnati et al. (2019) ที่พบว่าหากผู้สอบบัญชีมีความเป็นอิสระมากยิ่งขึ้น กิจการจะตกแต่งกำไรน้อยลง

นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ตัวแปรควบคุมที่ใช้ในการทดสอบทางสถิติ พบผลลัพธ์ที่น่าสนใจ คือภาระผูกพันของบริษัท (Lev) และประเภทของผู้สอบบัญชี (Type) มีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับค่าสัมบูรณ์ของรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร ทำให้สามารถอนุมานได้ว่าบริษัทที่มีภาวะหนี้สินสูงจะไม่สามารถตกแต่งกำไรได้มากนัก อาจเป็นเพราะกลุ่มเจ้าหนี้ หรือธนาคารได้มีการกำกับติดตามกิจการ จึงทำให้ระดับการจัดการกำไรลดลง รวมทั้ง ผลการดำเนินงานของบริษัทถูกจับตามองจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ทั้งผู้ถือหุ้น นักลงทุน และเจ้าหนี้ รวมทั้งการวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากบริษัทในกลุ่ม SET100 ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผู้มีส่วนได้เสียให้ความสนใจกับบริษัทดังกล่าว ส่วนผลลัพธ์ความสัมพันธ์ของตัวแปรประเภทของสำนักงานสอบบัญชี (Type) สามารถอธิบายได้ว่าบริษัทที่รับบริการสอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีข้ามชาติ ขนาดใหญ่ (Big 4) จะมีแนวโน้มว่าจะตั้งรายการคงค้างต่ำกว่าบริษัทที่รับบริการสอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (Non-Big 4) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Muttakin, Khan, and Mihret (2017) พบว่าสำนักงานสอบบัญชี Big4 มีผลกระทบต่อเชิงลบกับการจัดการกำไร จึงอาจกล่าวได้ว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่จะสะท้อนคุณภาพของการสอบบัญชี (Srijunpetch and Phakdee, 2018) ได้ดีกว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก จึงทำให้จำกัดระดับการจัดการกำไรของบริษัทได้

นอกจากนี้ผลขาดทุนของบริษัท (Loss) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับขนาดของการตกแต่งกำไรอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือบริษัทที่มีผลขาดทุนจะมีแรงจูงใจในการตกแต่งกำไรให้สูงขึ้น เพื่อให้ภาพลักษณ์การดำเนินงานของบริษัทออกมาดี ซึ่งงานวิจัยของ Chi and Ziebart (2017) พบว่าบริษัทที่มีผลขาดทุนจะทำให้การพยากรณ์กำไรในอนาคตคลาดเคลื่อน ดังนั้น บริษัทที่มีผลขาดทุนอาจมีแรงกดดัน จึงทำให้เลือกใช้เทคนิคการจัดการกำไรเพื่อเรียกร้องความสนใจจากนักลงทุน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและการตกแต่งกำไร ซึ่งผลการวิจัยไม่พบความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและการตกแต่งกำไร แต่ทำให้ทราบว่ามีปัจจัยหลายด้านอื่นที่นำมาใช้เป็นตัวแปรควบคุมในการวิจัยครั้งนี้ส่งผลให้การตกแต่งกำไรมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เช่น ประเภทของสำนักงานบัญชีที่เลือกใช้บริการ ซึ่งเป็นปัจจัยที่บ่งชี้ถึงความน่าเชื่อถือของงบการเงิน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้เสีย

ส่วนได้เสียหลายฝ่าย เช่น นักลงทุน เจ้าหนี้ นักวิเคราะห์ และสถาบันการเงิน อีกทั้งยังเป็นตัวชี้วัดถึงระดับความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชีอีกด้วย จึงหวังว่าผลของการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงาน ก.ล.ต. ในการปรับปรุงแก้ไขข้อกำหนดระยะเวลาและลักษณะในการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการค้นคว้านี้ศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ใช้ในการคำนวณ SET100 และเลือกศึกษาแค่ช่วงปี พ.ศ. 2554 ถึง พ.ศ. 2559 (6 ปี) เท่านั้น ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดในการวิจัยครั้งนี้ หากการศึกษาในอนาคตสนใจที่จะศึกษาภายใต้ขอบเขตของงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถเพิ่ม

ช่วงระยะเวลาในเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของผู้สอบบัญชีออกเป็น 10 - 15 ปีหรือมากกว่า หรืออาจเพิ่มกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้น โดยเลือกตัวอย่างที่เป็นบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยทั้งหมด นอกจากนี้ ยังสามารถเพิ่มตัวแปรควบคุมที่คาดว่าจะมีผลต่อการตกแต่งกำไร อย่างเช่น ประเภทธุรกิจของบริษัทลูกค้า หรือจำนวนคนในทีมของผู้ตรวจสอบ เพื่อให้ผลการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอบบัญชีและการตกแต่งกำไรมีประสิทธิภาพ และมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น หรืองานวิจัยในอนาคตอาจวัดระดับการจัดการกำไรตามตัวแบบของ Yoon, Miller, and Jiraporn (2006) หรือใช้ตัวแบบวัดระดับการจัดการกำไรจริง (Real Earnings Management) เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาเปรียบเทียบกับงานวิจัยนี้

References

- Alzoubi, E. S. S. (2016). Audit quality and earnings management : evidence from Jordan, *Journal of Applied Accounting Research*, 17(2),170-189.
- Amiati, T., Puspita, D. A., Amin, A. and Pirzada, K. (2019). The implementation of good corporate governance model and auditor independence in earnings' quality improvement. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 7(1),188-200.
- Asim, A. and Ismail, A. (2019). Impact of leverage on earning management: empirical evidence from the manufacturing sector of Pakistan. *Journal of Finance and Accounting Research*, 1(1),70-91.
- Chi, W., Myers, L.A., Omer, T.C., & Xie, H. (2017). The effects of audit partner pre-client and client-specific experience on audit quality and on perceptions of audit quality. *Review of Accounting Studies*. 22,361-391.
- Chi, Y.-H. and Ziebart, D. A. (2017). Audit quality and attributes of management earnings forecasts. *Review of Accounting and Finance*, 16(4),406-423.
- Foofuengsombat, N. (2016) *Khunnaphapngānsōpbanchīlākāntoktāngkamrai. [Audit Quality and Earnings Management (Unpublished Independent Study)]*. Thammasat University, Bangkok, Thailand.
- Henchoakchaichana, N. (2015). *Krōpnāōkhitsamrapkānrāingānthāngkāngōēn (prapprung Sōngphanhārōj hāsipchēt). [Thai Financial Reporting Standards Framework (revised 2014)]*. *Journal of Accounting Profession*, 11(30),78-84.
- Kalanjati, D.S., Nasution, D., Jonnergård, K. and Sutedjo, S. (2019). Auditor rotations and audit quality: A perspective from cumulative number of audit partner and audit firm rotations. *Asian Review of Accounting*, 27(4),639-660.
- Muttakin, M. B., Khan, A. and Mihret, D. G. (2017). Business group affiliation, earnings management and audit quality : evidence from Bangladesh. *Managerial Auditing Journal*, 32(4/5),427-444.
- Sitanggang, R. P., Karbhari, Y., Matemilola, B. T and Ariff, M. (2019). Audit quality and real earnings management: evidence from the UK manufacturing sector. *International Journal of Managerial Finance*, 16(2),165-181.

- Srijunpetch, S. and Phakdee, A. (2018). Corporate Governance, Firm Characteristics and Audit Quality: Evidence from Thai Listed Companies. *Journal of Business Administration The Association of Private Higher Education Institutions of Thailand*, 8(1), 101-116.
- Turel, A., Taş, N., Genç, M., and Özden, B. (2017). Audit Firm Tenure and Audit Quality Implied by Discretionary Accruals and Modified Opinions: Evidence from Turkey. *CEconomica*, 13(1),187-196.
- Yoon, S., Miller, G., and Jiraporn, P. (2006). Earnings Management Vehicles for Korean Firms. *Journal of International Financial Management and Accounting*, 17(2),85-109.
- Zgarni, I., Hlioui, K. and Zehri, F. (2016). Effective audit committee, audit quality and earnings management: Evidence from Tunisia. *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 6(2),138-155.